

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Název projektu	Rozvoj vzdělávání na Slezské univerzitě v Opavě
Registrační číslo projektu	CZ.02.2.69/0.0./0.0/16_015/0002400

Poradce pro pozůstalé

Průvodní list studijního materiálu

Naděžda Špatenková

Opava 2020

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ**

Obsah

1	PORADCE PRO POZŮSTALÉ	3
1.1	Pomoc pozůstalým	5
1.2	Podoby pomoci pozůstalým	5
1.3	Poradce pro pozůstalé.....	6
1.4	Principy doprovázení pozůstalých	7
2	PEDAGOGICKO DIDAKTICKÉ POZNÁMKY	9
	POUŽITÁ LITERATURA	11
	PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON.....	12

1 PORADCE PRO POZŮSTALÉ

PRŮVODCE STUDIEM – STUDIJNÍ PŘEDPOKLADY

Studijní materiál poskytuje základní informace o poradenství pro pozůstalé jako profesní kvalifikaci, resp. povolání. Text reflektuje uvažovanou novelu zákona o sociálních službách a připravovaných nových sociálních službách, včetně doporučených postupů k těmto základním činnostem.

Základní studijní předpoklady: elementární znalost psychologických procesů v reakci na náročné životní situace v rozsahu stávajícího učiva, základní znalosti propedeutických předmětů (zaměřených na osvojení znalostí a dovedností z oblasti psychologie, sociální práce, poradenství, komunikace apod.) v rámci oboru, přístup do IS SU, základní orientace v IS SU výhodou, ICT zdatnost na uživatelské úrovni. Doporučuje se nastudování předcházejících videomateriálů a studijních opor pro zajištění kontinuity problematiky a dobré orientace v tématu.

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO MATERIÁLU

Paliativní péče nekončí smrtí klienta, ale pokračuje ve formě pomoci pozůstalým. Studijní materiál poskytuje základní informace o profesní kvalifikaci Poradce pro pozůstalé (kód profesní kvalifikace 69-020-M), která může být možností pro profesní uplatnění i absolventů oboru Sociální patologie a prevence. Text nastiňuje možnosti (a limity) péče o pozůstalé dříve a v současné společnosti a představuje poradce pro pozůstalé jako kompetentního odborníka v péči o pozůstalé.

CÍLE STUDIJNÍHO MATERIÁLU

Po prostudování studijního materiálu by měli posluchači **znát**:

- možnosti (a limity) péče o pozůstalé v minulosti a současnosti,
- vymezení profesní kvalifikace Poradce pro pozůstalé dle Národní soustavy kvalifikací,
- odborné způsobilosti zmiňované profesní kvalifikace,

- historii a současnost konstitucionalizování této profesní kvalifikace v ČR.

Posluchači **získají:**

- základní informace o získání profesní kvalifikace Poradce pro pozůstalé,
- povědomí o pracovní činnosti poradce pro pozůstalé,
- principy doprovázení pozůstalých.

Posluchači **budou schopni:**

- implementovat doporučené postupy pro doprovázení pozůstalých do praxe v kontextu pomáhajícího poradenství.

KLÍČOVÁ STUDIJNÍHO MATERIÁLU

Poradce pro pozůstalé, Národní soustava kvalifikací, Národní soustava povolání, po-moc pozůstalým, odborné způsobilosti, pracovní činnosti, Asociace poradců pro pozůstalé, principy doprovázení.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Stopáž studijního materiálu: 27:12

Doporučený čas ke studiu: 90 minut

DALŠÍ ZDROJE – DOPORUČENÁ LITERATURA

ŠPATENKOVÁ, N. *Poradenství pro pozůstalé. Principy, proces, metody*. 2. aktualizované a doplněné vydání Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-3736-2

ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *O posledních věcech člověka*. Praha: Galén, 2014. ISBN 978-80-7492-138-4.

1.1 Pomoc pozůstalým

Paliativní péče nekončí smrtí pacienta, ale pokračuje ve formě **pomoci pozůstalým**. Nedílnou součástí péče o pozůstalé je tak nejen okamžitá péče bezprostředně po úmrtí pacienta, ale i návazné služby v podobě komunitních akcí, pozůstalostních návštěv některého z členů multidisciplinárního týmu, setkání pozůstalých či konkrétně zaměřené péče o pozůstalé.

Utrpení způsobené smrtí blízkého člověka existuje již po tisíciletí, mnohem déle, než jakékoliv poradenské služby nebo dokonce než paliativní medicína. V tradiční společnosti pozůstalým pomáhaly rituály, sociální oporu poskytovala široká rodina, komunita, církve apod. Situace v současné společnosti je jiná - smrt je tabuizována, popírána, vytěšňována. Pohřební rituály jsou prázdné a vyčpělé. Lidé se od pozůstalých distancují. K církvi se mnoho lidí oficiálně nehlásí. A také rodina a vztahy sousedství doznaly změn. Pozůstalí necítí pocit sounáležitosti a možnost opory. Pozůstalí postrádají vzory a modely jednání. Jsou zmatení ze svého zármutku a myslí si, že je morbidní nebo nezdravý. Truchlení je stigmatizuje a diskriminuje. „*Smrt je obscénní a trapná – a i truchlení je takto vnímáno. K bontonu patří zármutek skrývat, protože jeho projevy ostatní obtěžují.*“ (Gorer in Špatenková, 2013, s. 13) Pozůstalí se tak ocitají v nezáviděníhodné situaci – neumí zacházet se svým zármutkem a ostatní (přirozené zdroje sociální opory) jim nepomohou. Jejich truchlení se komplikuje a vlastně celý jejich život je najednou komplikovaný. Pozůstalí potřebují pomoc a péči. Ale čím?

1.2 Podoby pomoci pozůstalým

Pomoc pozůstalým může mít nejrůznější podobu (Špatenková, 2017):

- **Neformální pomoc:**
 - svépomoc
 - a vzájemná pomoc

- **Formální pomoc:** pomoc pomáhajících profesionálů - lékař, psychiatr, psycholog, linka důvěry, krizové centrum, sociální pracovník, duchovní apod.

1.3 Poradce pro pozůstalé

V České republice dochází ke konstitucionalizování nové služby - a to **poradenství pro pozůstalé**. Kdo je poradce pro pozůstalé? Profesionál v pomáhající profesi či laik se zkušeností s truchlením s určitými osobnostními, ale i odbornými kompetencemi. Dle Národní soustavy kvalifikací (2021) je poradce pro pozůstalé kvalifikovaný pracovník, který samostatně a systematicky pod dohledem supervizora doprovází klienty prostřednictvím poradenského vztahu vytvořeného v průběhu umírání jim blízké osoby při přípravě pohřebních obřadů a při jejich práci se smutkem (Špatenková, 2013; Chrastina, Špatenková, Hudcová, 2020).

Odborné způsobilosti poradce pro pozůstalé jsou popsány následovně (Špatenková, 2013; Chrastina, Špatenková, Hudcová, 2020; Národní soustavy kvalifikací, 2021):

- Rozvíjení účinné komunikace, podpory a doprovázení pozůstalých
- Orientace v hodnotovém kontextu poradenství pro pozůstalé
- Aplikování základních principů poradenství pro pozůstalé na truchlící klienty
- Usnadňování procesu truchlení
- Aplikování základních zásad pohřbívání v poradenství pro pozůstalé
- Charakterizování osobnosti poradce pro pozůstalé.

Pracovní činnosti poradce pro pozůstalé (Špatenková, 2013; Chrastina, Špatenková, Hudcová, 2020; Národní soustavy kvalifikací, 2021):

- Samostatné provádění soustavné psychosociální podpory a podle potřeby akutní krizové intervence.
- Vytváření dlouhodobých pietně uměřených vztahů klienta k zemřelému.
- Vedení poradenského rozhovoru a specializovaných programů usnadňujících práci se vzpomínkami a ventilaci emocí.

- Analytická a metodická činnost v individuálním a skupinovém poradenství pro pozůstalé.
- Identifikování „komplikované“ reakce na ztrátu osoby blízké.
- Doporučování dostupné svépomoci (jak mohou pozůstalí účinně pomoci sami sobě).
- Evidování klíčových dat o průběhu a výsledcích poradenského procesu.

Poradenství pro pozůstalé je v ČR poměrně nová služba. V roce 2009 vznikla pracovní skupina pro tvorbu standardů v poradenství pro pozůstalé při MMR. Dne 29. 6. 2012 byl publikován tzv. hodnotící standard Poradce pro pozůstalé (69-020-M) a 28. 9. 2012 se konala první veřejná zkouška profesní kvalifikace. Realizují se akreditované vzdělávací kurzy a také rekvalifikační kurz „Poradce pro pozůstalé“ (Špatenková, 2013). Asociace poradců pro pozůstalé byla založena 5. 1. 2015 (Asociace poradců pro pozůstalé, 2021).

1.4 Principy doprovázení pozůstalých

Principy doprovázení pozůstalých (Špatenková, 2013):

- Pomoc pozůstalým v akceptaci jejich ztráty.
- Pomoc pozůstalým identifikovat jejich pocity a vyjádřit je.
- Pomoc pozůstalým žít dál bez zemřelého.
- Podporovat pozůstalé v emocionálním odpoutávání od zemřelého.
- Poskytnout pozůstalým prostor a čas pro truchlení.
- Interpretovat „normální“ reakce na ztrátu.
- Respektovat individuální rozdíly v truchlení.
- Poskytovat pozůstalým kontinuální podporu.
- Prozkoumat obranné mechanismy a copingové strategie pozůstalých.
- Identifikovat potíže a doporučit adekvátní pomoc.

SHRNUTÍ

Paliativní péče nekončí smrtí klienta, ale pokračuje ve formě pomoci pozůstalým. Pozůstalým dříve pomáhaly rituály, církev, účast na komunitním životě. Dnes je smrt tabuizována, vytěsněna. Rituály jsou prázdné a vyčpělé. Pozůstalí se ocitají v nezáviděníhodné situaci. Protože tradiční zdroje neformální pomoci selhávají, konstitucionalizovala se v rámci formální pomoci nová služba - a to poradenství pro pozůstalé. V Národní soustavě kvalifikací a Národní soustavě povolání je zanesena jako Poradce pro pozůstalé (69-020-M). Poradce pro pozůstalé je profesionál v pomáhající profesi či laik se zkušeností s truchlením s určitými osobnostními, ale i odbornými kompetencemi. Dle Národní soustavy kvalifikací je poradce pro pozůstalé kvalifikovaný pracovník, který samostatně a systematicky pod dohledem supervizora doprovází klienty prostřednictvím poradenského vztahu vytvořeného v průběhu umírání jim blízké osoby při přípravě pohřebních obřadů a při jejich práci se smutkem. Jsou zde také popsány jeho odborné způsobilosti a pracovní činnosti. Poradce pro pozůstalé sleduje v poradenství pro truchlící klienty naplňování základních principů poradenství pro pozůstalé. Poradce pro pozůstalé by měl být členem paliativního multidisciplinárního týmu.

2 PEDAGOGICKO DIDAKTICKÉ POZNÁMKY

PRŮVODCE STUDIEM

Materiál je určen pro posluchače kurzu Paliativní a hospicová péče oboru Sociální patologie a prevence kombinované formy studia na Slezské univerzitě v Opavě v prostředí IS SU. Lze ho využít také pro výuku dalších oborů, např. 090-Zdravotní a sociální péče, péče o příznivé životní podmínky – obory d. n., 091-Zdravotní péče, 0319-Sociální práce, věda o lidském chování.

Po prostudování tohoto studijního textu a shlédnutí videa, budou studenti seznámeni se základními informacemi o poradenství pro pozůstalé jako profesní kvalifikaci.

Doporučuje se nastudování předchozích studijních materiálů a videí pro zajištění kontinuity a orientace v problematice.

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Zvažovali jste, že byste se pokusili získat profesní kvalifikaci poradce pro pozůstalé? Pokud ano, co je k tomu potřeba všechno udělat? Jaké jsou požadavky na žadatele? Jaký je postup získání této profesní kvalifikace?

NÁMĚT NA TUTORIÁL

Zamyslete se nad tím, proč je nutné v současné době vytvářet profesionální systém pomoci pro pozůstalé.

KONTROLNÍ OTÁZKA

1. Kdo může být pozůstalým oporou v jejich těžké situaci?
2. Proč, resp. z jakých důvodů jsou přirozené způsoby pomoci v současné společnosti dostatečné?

3. Kdo je to poradce pro pozůstalé?

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

Ověřte možnosti poskytování pomoci pozůstalým ve Vašem regionu. Funguje zde nějaká poradna pro pozůstalé, resp. poradce pro pozůstalé? Pokud ano, jak se jmenuje a jak funguje, resp. v jakém režimu služby?

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Zjistěte tzv. autorizované osoby pro profesní kvalifikaci poradce pro pozůstalé.

POUŽITÁ LITERATURA

Asociace poradců pro pozůstalé, ©2021. [cit. 20.1.2021]. Dostupné z: <http://poradci-pro-pozustale.cz/>

CHRASTINA, J., ŠPATENKOVÁ, N., HUDCOVÁ, B. *Náročné, krizové a mimořádné situace v kontextu rezidenčních služeb. Umírání, doprovázení a smrt uživatelů se zdravotním postižením*. Olomouc: VUP, 2020. ISBN 978-80-5725-3.

KUBÍČKOVÁ, N. *Zármutek a pomoc pozůstalým*. Praha: Nakladatelství ISV, 2001. ISBN 80-85866-82-X

ŠPATENKOVÁ, N. *Poradenství pro pozůstalé*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1740-1

ŠPATENKOVÁ, N. *Poradenství pro pozůstalé. Principy, proces, metody*. 2. aktualizované a doplněné vydání Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-3736-2

ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *O posledních věcech člověka*. Praha: Galén, 2014. ISBN: 978-80-7492-138-4.

ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN: 978-80-247-5327-0

Poradce pro pozůstalé, ©2020. [cit. 20.1.2021]. Dostupné z: <https://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-475-Poradce-pro-pozustale/revize-2277>

PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON

Čas potřebný ke studiu

Klíčová slova

Průvodce studiem

Rychlý náhled

Tutoriály

K zapamatování

Řešená úloha

Kontrolní otázka

Odpovědi

Samostatný úkol

Pro zájemce

Cíle kapitoly

Nezapomeňte na odpočinek

Průvodce textem

Shrnutí

Definice

Případová studie

Věta

Korespondenční úkol

Otázky

Další zdroje

Úkol k zamyšlení

Název: **Poradce pro pozůstalé**

Autor: **PhDr. Mgr. Naděžda Špatenková, Ph.D., MBA**

Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Fakulta veřejných politik v Opavě

Určeno: pedagogickým zaměstnancům SU

Počet stran: 12

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.